

Препорака бр. 189

Препорака за општите услови за поттикнување на отворањето нови работни места во малите и средните претпријатија, 1998 г.

Генералната конференција на Меѓународната организација на трудот,

Свикана во Женева од страна на Управниот орган на Меѓународната канцеларија на трудот, се состана на својата осумдесет и шеста седница на 2 јуни 1998 година, и

Препознавајќи ја потребата за остварување на економската, социјалната и духовната добросостојба и развојот на поединците, семејствата, заедниците и народите,

Свесна за важноста на отворањето нови работни места во малите и средните претпријатија,

Потсетувајќи на резолуцијата за промовирање на малите и средните претпријатија, донесена од Меѓународната конференција на трудот на нејзината 72-ра седница во 1986 година, како и на Заклучоците што се утврдени во резолуцијата за политиките за вработување во глобалниот контекст, донесена од страна на Конференцијата на нејзината 83-та седница во 1996 година,

Констатирајќи дека малите и средните претпријатија, како критичен фактор за економскиот раст и развој, се сè поодговорни за отворањето на најголемиот број работни места насекаде во светот и може да помогнат во создавањето поволно окружување за иновирање и претприемништво,

Разбирајќи ја посебната вредност на продуктивните, одржливите и квалитетните работни места,

Констатирајќи дека малите и средните претпријатија обезбедуваат потенцијал за жените и останатите традиционално обесправени групи да добијат пристап под подобри услови до можности за продуктивно, одржливо и квалитетно вработување,

Уверена дека промовирањето на почитувањето на Конвенцијата за принудна работа, 1930 г., Конвенцијата за слобода на здружувањето и заштита на правото на организирање, 1948 г., Конвенцијата за правото на организирање и колективно преговарање, 1949 г., Конвенцијата за еднакво плаќање, 1951 г., Конвенцијата за укинување на принудната работа, 1957 г., и Конвенцијата за дискриминација (вработување и занимања), 1958 г., ќе го зајакне отворањето квалитетни работни места во малите и средните претпријатија и особено дека промовирањето на почитувањето на Конвенцијата и Препораката за минимална возраст, 1973 г., ќе им помогне на членките во нивните напори за елиминирање на детскиот труд,

Уверена, исто така, дека донесувањето нови одредби за отворањето работни места во малите и средните претпријатија, што треба да се земе предвид заедно со:

(а) релевантните одредби на останатите меѓународни конвенции и препораки на трудот, соодветно, како што се Конвенцијата и Препораката за политиката за вработување, 1964 г., и Препораката за политиката за вработување (дополнителни одредби), 1984 г., Препораката за

задруги (земји во развој), 1966 г., Конвенцијата и Препораката за развој на човечки ресурси, 1975 г., и Конвенцијата и Препораката за здравје и безбедност на работа, 1981 г.; и

(б) други докажани иницијативи на МОТ за промовирање на улогата на малите и средните претпријатија во отворањето одржливи работни места и поттикнување соодветна и општа примена на социјалната заштита, вклучувајќи ја програмата Започни и подобри го своето претпријатие и други програми, како и работата на Меѓународниот центар за обука на МОТ во обуката и подобрувањето на вештините,

ќе им обезбеди вредни насоки на членките во врска со креирањето и спроведувањето на политиките за отворање работни места во малите и средните претпријатија,

Одлучувајќи се за донесување определени предлози во однос на општите услови за поттикнување на отворањето нови работни места во малите и средните претпријатија, што претставува четврта точка на дневниот ред на седницата, и

Утврдувајќи дека овие предлози треба да добијат форма на Препорака;

на седумнаесетти јуни, илјада деветстотини деведесет и осма година, ја донесува следнава Препорака, што може да се наведува како Препорака за отворањето нови работни места во малите и средните претпријатија, 1998 г.

I. ДЕФИНИЦИЈА, ЦЕЛ И ОПФАТ

1. Членките треба, во консултации со најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, да ги дефинираат малите и средните претпријатија со упатување до критериуми што може да се сметаат за соодветни, земајќи ги предвид националните социјални и економски услови, при што се разбира дека оваа флексибилност не ги спречува членките да постигнат заемно договорени дефиниции за целите на собирањето и анализата на податоците.

2. Членките треба да донесат мерки што се соодветни на националните услови и што се во согласност со националната практика за да ја признаат и да ја промовираат фундаменталната улога што може да ја одиграат малите и средните претпријатија во однос на:

(а) промовирањето целосно, продуктивно и слободно избрано вработување;

(б) поголемиот пристап до можности за заработување приходи и создавање богатство што водат кон продуктивно и одржливо вработување;

(в) одржлив економски раст и способност за флексибилно реагирање на промените;

(г) зголемено економско учество на обесправените и маргинализираните групи во општеството;

(д) зголемени домашни заштеди и инвестиции;

(ѓ) обука и развој на човечки ресурси;

(е) рамномерен регионален и локален развој;

(ж) обезбедување стоки и услуги што се подобро приспособени кон потребите на локалниот пазар;

(з) пристап до подобрен квалитет на работа и услови за работа што може да придонесат за подобар квалитет на животот, како и да им овозможат на поголем број луѓе да добијат пристап до социјална заштита;

(с) стимулирање иновации, претприемништво, технолошки развој и истражување;

(и) пристап до домашни и меѓународни пазари; и

(ј) унапредување на добрите односи меѓу работодавачите и работниците.

3. За целите на промовирањето на фундаменталната улога на малите и средните претпријатија што се спомнува во став 2, членките треба да донесат соодветни мерки и механизми за спроведување за заштита на интересите на работниците во таквите претпријатија, обезбедувајќи им ја основната заштита што е достапна во согласност со другите релевантни инструменти.

4. Одредбите на оваа Препорака се применуваат за сите гранки на економска активност и за сите видови мали и средни претпријатија, независно од формата на сопственост (на пример, приватни и јавни друштва, задруги, командитни друштва, семејни претпријатија и трговци поединци).

II. РАМКА НА ПОЛИТИКИ И ПРАВНА РАМКА

5. За да создадат окружување што го поттикнува растот и развојот на малите и средните претпријатија, членките треба:

(а) да донесуваат и да спроведуваат соодветни фискални, монетарни и политики за вработување за промовирање оптимално економско окружување (во однос, особено, на инфлацијата, каматните стапки и девизните курсеви, оданочувањето, вработувањето и социјалната стабилност);

(б) да утврдуваат и да применуваат соодветни законски одредби во однос на, особено, сопственичките права, вклучувајќи ја интелектуалната сопственост, локацијата на претпријатијата, извршувањето на договорите, лојалната конкуренција, како и на адекватното социјално и трудово законодавство;

(в) да ја подобруваат атрактивноста на претприемништвото преку избегнување мерки на политиките и законски мерки што ги ставаат во неповолна положба оние што сакаат да станат претприемачи.

6. Мерките што се спомнуваат во став 5 треба да бидат надополнети од политики за промовирање ефикасни и конкурентни мали и средни претпријатија што се способни да обезбедуваат продуктивно и одржливо вработување под соодветни социјални услови. За оваа цел, членките треба да земат предвид политики:

(1) што создаваат услови кои:

- (a) им обезбедуваат на сите претпријатија, без оглед на нивната големина или вид:
  - (i) еднакви можности во однос, особено, на пристапот до кредити, надворешната трговска размена и увозните влезните материјали; и
  - (ii) правично оданочување;
- (б) ја осигуруваат недискриминаторската примена на трудовото законодавство, со цел да се подобри квалитетот на вработувањето во малите и средните претпријатија;
- (в) го промовираат почитувањето од страна на малите и средните претпријатија на меѓународните стандарди на трудот во врска со детскиот труд;
- (2) ги отстрануваат ограничувањата на развојот и растот на малите и средните претпријатија што произлегуваат особено од:
  - (a) тешкотиите во пристапот до кредити и пазари на капиталот;
  - (б) ниските нивоа на техничките и раководните вештини;
  - (в) несоодветните информации;
  - (г) ниските нивоа на продуктивност и квалитет;
  - (д) недоволниот пристап до пазарите;
  - (f) тешкотиите во пристапот до нови технологии;
  - (e) недостигот на транспортна и комуникациска инфраструктура;
  - (ж) несоодветни, неадекватни или прекумерно оптоварувачки барања за регистрација, лиценцирање, известување или други административни барања, вклучувајќи ги оние што претставуваат дестимулации за вработување, без тоа да биде во спротивност со нивото на условите за вработување, ефективноста на инспекцијата на трудот или системот за надзор на условите за работа и сродните прашања;
- (з) недоволната поддршка за истражување и развој;
- (s) тешкотиите во пристапот до јавни и приватни можности за набавки;
- (3) вклучуваат посебни мерки и стимулации што имаат цел да му помогнат и да го надградат неформалниот сектор за тој да стане дел од организираниот сектор.

7. За целите на формулирањето на таквите политики, членките треба, кога е тоа соодветно:

- (1) да собираат национални податоци за секторот на мали и средни претпријатија, опфаќајќи ги, меѓу другото, квантитативните и квалитативните аспекти на вработувањето, истовремено осигурувајќи дека ова нема да резултира со непотребни административни оптоварувања за малите и средните претпријатија;

(2) да спроведат сеопфатна проверка на влијанието на постојните политики и прописи врз малите и средните претпријатија, со посветување посебно внимание на влијанието на програмите за структурни усогласувања врз отворањето на новите работни места;

(3) да го ревидираат трудовото и социјалното законодавство, во консултации со најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, за да утврдат дали:

(а) таквото законодавство ги исполнува потребите на малите и средните претпријатија и истовремено осигурува адекватна заштита и услови за работа за нивните работници;

(б) постои потреба за дополнителни мерки во однос на социјалната заштита, како што се доброволните шеми, кооперативните иницијативи и друго;

(в) таквата социјална заштита е проширена на работниците во малите и средните претпријатија и дали постојат соодветни одредби за осигурување на усогласеноста со прописите за социјална сигурност во областите како што се надоместоците за здравствена заштита, болест, невработеност, старосна пензија, повреди на работното место, семејни надоместоци, надоместоци за мајчинство, инвалидитет и надоместоци за преживевани членови на семејството.

8. Во периодите на економски тешкотии, владите треба да вложат напори за обезбедување силна и ефективна помош за малите и средните претпријатија и за нивните работници.

9. При формулирањето на овие политики, членките:

(1) може да консултираат, покрај најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, други засегнати и надлежни страни, како што тие сметаат дека е соодветно;

(2) треба да ги земат предвид другите политики во области како што се фискалните и монетарните прашања, трговијата и индустријата, вработеноста, трудот, социјалната заштита, родовата еднаквост, безбедноста и здравјето на работа и градењето на капацитетите преку образование и обука;

(3) треба да воспостават механизми за ревидирање на овие политики, во консултации со најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, и да ги ажурираат.

III. РАЗВОЈ НА КУЛТУРА НА ПРЕТПРИЕМНИШТВО

10. Членките треба да донесат мерки, изготвени во консултации со најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, за создавање и јакнење на културата на претприемништво што поттикнува иницијативи, креирање претприемништво, продуктивност, свест за животната средина, квалитет, добри работни и индустриски односи и адекватни социјални практики што се правични. За оваа цел, членките треба да размислат за:

(1) развој на претприемачки ставови, преку системот и програмите за образование, претприемништво и обука што се поврзани со потребите на работните места и постигнување економски раст и развој, со посебен акцент на важноста на добрите работни односи и на повеќекратните стручни и раководни вештини што им се потребни на малите и средните претпријатија;

(2) вложување напори, преку соодветни средства, за поттикнување попозитивни ставови кон преземањето ризици и деловниот неуспех преку препознавање на нивната вредност како искуство за учење, истовремено препознавајќи го нивното влијание и врз претприемачите и врз работниците;

(3) поттикнување на процесот за доживотно учење за сите категории работници и претприемачи;

(4) осмислување и спроведување, со целосно вклучување на засегнатите организации на работодавачи и работници, кампањи за подигнување на свеста за промовирање на:

(а) почитување на владеењето на правото и работничките права, подобри услови за работа, повисока продуктивност и подобрен квалитет на стоките и услугите;

(б) претприемачки примери и шеми за наградување, земајќи ги соодветно предвид посебните потреби на жените и на обесправените и маргинализираните групи.

IV. РАЗВОЈ НА ЕФЕКТИВНА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ УСЛУГИ

11. За подобрување на растот, потенцијалот за отворање нови работни места и конкурентноста на малите и средните претпријатија, треба да се земе предвид расположливоста и достапноста на низа услуги за директна и индиректна поддршка за нив и за нивните работници, што треба да вклучуваат:

(а) помош пред основањето, помош за основање и помош за развој на новите претпријатија;

(б) изготвување деловен план и последователни активности;

(в) деловни инкубатори;

(г) услуги за информирање, вклучувајќи совети во врска со владините политики;

(д) консултантски услуги и услуги за истражување;

(е) подобрување на раководните и стручните вештини;

(ж) промовирање и развој на обука во претпријатијата;

(з) поддршка за обука за безбедност и здравје на работа;

(с) помош во надградбата на писменоста, математичката писменост, компјутерските компетенции и основните нивоа на образование на раководителите и вработените;

(с) пристап до енергетска, телекомуникациска и физичка инфраструктура како што е снабдувањето со вода, електрична енергија, простории, транспорт и патишта, што се обезбедува директно или преку посредници од приватниот сектор;

(и) помош во разбирањето и примената на трудовото законодавство, вклучувајќи ги одредбите за работничките права, како и помош за развојот на човечките ресурси и промовирањето на родовата еднаквост;

(ј) правни, сметководствени и финансиски услуги;

(к) поддршка за иновации и модернизација;

(л) совети во врска со технологијата;

(љ) совети за ефективна примена на информатичко-комуникациските технологии во деловниот процес;

(м) пристап до пазари на капиталот, кредити и гаранции за заеми;

(н) совети за управување со финансии, кредити и долгови;

(њ) промовирање на извозот и на трговските можности на домашниот и на меѓународните пазари;

(о) помош за пазарни истражувања и маркетинг;

(п) помош во дизајнирање, развој и презентација на производи;

(р) управување со квалитетот, вклучувајќи тестирање и мерење на квалитетот;

(с) услуги за пакување;

(т) услуги за управување со животната средина.

12. Колку што е тоа можно, услугите за поддршка што се спомнуваат во став 11 треба да се развиваат и да се спроведуваат за осигурување оптимална релевантност и ефикасност преку средства како што се:

(а) приспособување на услугите и нивното обезбедување кон посебните потреби на малите и средните претпријатија, земајќи ги предвид актуелните економски, социјални и културни услови, како и разликите во однос на големината, секторот и степенот на развој на претпријатијата;

(б) осигурување на активното учество на малите и средните претпријатија и на најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците во утврдувањето на услугите што треба да се понудат;

(в) вклучување на јавниот и приватниот сектор во обезбедувањето на таквите услуги преку, на пример, организациите на работодавачите и работниците, полујавни организации, приватни консултанти, технолошки паркови, деловни инкубатори и преку самите мали и средни претпријатија;

(г) децентрализирање на обезбедувањето на услугите, на тој начин физички приближувајќи ги до малите и средните претпријатија во најголемата можна мера;

(д) промовирање лесен пристап до интегрирана низа од ефективни услуги преку „едношалтерски“ аранжмани или преку служби за упатување;

(е) целене кон постигнувањето самоодржливост на давателите на услуги преку разумно ниво на поврат на трошоците за малите и средните претпријатија и други извори, на таков начин што ќе се избегне нарушувањето на пазарите за таквите услуги и ќе се зголеми потенцијалот на малите и средните претпријатија за отворање нови работни места;

(ж) осигурување на професионализмот и отчетноста во управувањето со обезбедувањето на услугите;

(з) воспоставување механизми за континуирано следење, оценување и ажурирање на услугите.

13. Услугите треба да бидат осмислени на таков начин што ќе вклучуваат пристапи за зголемување на продуктивноста и други пристапи за унапредување на ефикасноста и им помагаат на малите и средните претпријатија да ја одржуваат својата конкурентност на домашниот и на меѓународните пазари, истовремено подобрувајќи ги трудовите практики и условите за работа.

14. Членките треба да им го олеснат пристапот на малите и средните претпријатија до финансии и кредити под задоволителни услови. Во врска со ова:

(1) кредитните и другите финансиски услуги треба, во најголема можна мера, да се обезбедуваат под комерцијални услови за да се осигури нивната одржливост, со исклучок на особено ранливите групи претприемачи;

(2) треба да се преземат дополнителни мерки за поедноставување на административните постапки, намалување на трошоците на трансакциите и надминување на проблемите во врска со несоодветниот залог преку, на пример, создавањето невладини малопродажни финансиски агенции и развојни финансиски институции што работат на намалувањето на сиромаштијата;

(3) малите и средните претпријатија може да се поттикнат да се организираат во заеднички гарантни асоцијации;

(4) треба да се поттикне создавањето организации за претприемачки капитал и други организации што се специјализирани за помагање на малите и средните претпријатија.

15. Членките треба да размислат за соодветни политики за подобрување на сите аспекти на вработувањето во малите и средните претпријатија преку осигурување на недискриминаторската примена на заштитното трудово и социјално законодавство.

16. Членките треба, дополнително:

(1) да го олеснуваат, кога е тоа соодветно, развојот на организации и институции што може ефективно да ги поддржат растот и конкурентноста на малите и средните претпријатија. Во оваа смисла, треба да се земат предвид консултации со најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците;

(2) да размислат за соодветни мерки за промовирање на кооперативните врски меѓу малите и средните претпријатија и поголемите претпријатија. Во врска со ова, треба да се преземат мерки за заштита на легитимните интереси на засегнатите мали и средни претпријатија и на нивните работници;

(3) да размислат за мерки за промовирање на врските меѓу малите и средните претпријатија за поттикнување на размената на искуства, како и за споделување на ресурсите и ризиците. Во врска со ова, малите и средните претпријатија би можеле да се охрабрат да формираат структури како што се конзорциумите, мрежите и производните и услужните задруги, земајќи ја предвид важноста на улогата на организациите на работодавачите и работниците;

(4) да размислат за посебни мерки и стимулации за лицата што имаат аспирации да станат претприемачи од избрани категории на населението, како што се жените, долгорочно невработените лица, лицата што се погодени од структурните приспособувања или од рестриктивни и дискриминаторски практики, лицата со попречености, демобилизираните воени лица, младите лица, вклучувајќи ги дипломците, повозрасните работници, етничките малцинства и домородните и племенските народи. Деталното утврдување на овие категории треба да се изврши земајќи ги предвид националните социо-економски приоритети и околности;

(5) да размислат за посебни мерки за подобрување на комуникацијата и односите меѓу владините агенции и малите и средните претпријатија, како и најрепрезентативните организации на работодавачите и работниците, за целите на подобрувањето на ефективностата на владините политики што се насочени кон отворањето нови работни места;

(6) поттикнување на поддршката за женското претприемништво, препознавајќи ја сè поголемата важност на жените во економијата, преку мерки што се посебно наменети за жените што се или би сакале да станат претприемачи.

V. УЛОГИ НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА РАБОТОДАВАЧИТЕ И РАБОТНИЦИТЕ

17. Организациите на работодавачите или работниците треба да размислат за придонесување за развојот на малите и средните претпријатија на следниве начини:

(а) артикулирање пред владите на прашањата од интерес за малите и средните претпријатија или нивните работници, соодветно;

(б) обезбедување директни услуги за поддршка во области како што се обуката, советувањето, полесниот пристап до кредити, маркетинг, совети за индустриските односи и промовирање врски со поголемите претпријатија;

(в) соработка со националните, регионалните и локалните институции, како и со меѓувладините регионални организации што обезбедуваат поддршка за малите и средните претпријатија во области како што се обуката, советувањето, отворањето претпријатија и контролата на квалитетот;

(г) учество во совети, работни групи или други тела на национално, регионално и локално ниво, што се воспоставени за решавање важни економски и социјални прашања, вклучувајќи ги политиките и програмите, што ги засегаат малите и средните претпријатија;

(д) промовирање и учество во развојот на економско корисно и општествено прогресивно реструктурирање (со користење средства како што се преквалификацијата и промовирањето на самовработувањето) со соодветни мрежи за социјална сигурност;

(ѓ) учество во промовирањето на размената на искуства и воспоставувањето врски меѓу малите и средните претпријатија;

(е) учество во следењето и анализата на социјалните прашања и прашањата во врска со пазарот на трудот што ги засегаат малите и средните претпријатија во врска со прашања како што се условите за вработување, условите за работа, социјалната заштита и стручната обука и промовирање поправни мерки, кога тоа е соодветно;

(ж) учество во активности за зголемување на квалитетот и продуктивноста, како и за промовирање етички стандарди, родова еднаквост и недискриминација;

(з) изготвување студии за малите и средните претпријатија, собирање статистички и други видови информации од значење за секторот, вклучувајќи статистички податоци што се дисагрегирани според пол и возраст, и споделување на овие информации, како и на најдобрите практики, со останатите национални и меѓународни организации на работодавачите и работниците;

(с) обезбедување услуги и совети за работничките права, трудовото законодавство и социјалната заштита за работниците во малите и средните претпријатија.

18. Малите и средните претпријатија и нивните работници треба да се охрабрат да бидат соодветно претставувани, со целосно почитување на слободата на здружување. Во врска со ова, организациите на работодавачите и работниците треба да ја разгледаат можноста за проширување на своето членство за да ги вклучат малите и средните претпријатија.

VI. МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

19. Треба да се поттикнува соодветна меѓународна соработка во следниве области:

(а) воспоставување заеднички пристапи кон собирањето споредливи податоци за поддршка на креирањето на политиките;

(б) размена на информации, дисагрегирани според пол, возраст и други релевантни варијабилни, за најдобрите практики во смисла на политики и програми за отворање работни места и за зголемување на квалитетот на вработувањето во малите и средните претпријатија;

(в) создавање врски меѓу националните и меѓународните тела и институции што се вклучени во развојот на малите и средните претпријатија, вклучувајќи ги организациите на работодавачите и работниците, за овозможување:

(i) размена на персонал, искуства и идеи;

(ii) размена на материјали за обука, методологии за обука и референтни материјали;

(iii) составување збирки од податоци од наодите од истражувањата и останатите квантитативни и квалитативни податоци, дисагрегирани според пол и возраст, за малите и средните претпријатија и за нивниот развој;

(iv) воспоставување меѓународни партнерства и сојузи на мали и средни претпријатија, аранжмани за изведување работи и други комерцијални врски;

(v) развој на нови механизми, користејќи ја модерната информатичка технологија, за размена на информации меѓу владите, организациите на работодавачите и организациите на работниците за стекнатото искуство во однос на промовирањето на малите и средните претпријатија;

(г) меѓународни средби и групи за дискусии за пристапите кон отворањето нови работни места преку развој на малите и средните претпријатија, вклучувајќи поддршка за женското претприемништво. Слични пристапи кон отворањето нови работни места и претприемништвото би биле корисни и за обесправените и маргинализираните групи;

(д) систематско истражување во низа различни контексти и земји на клучните фактори за успех во промовирањето мали и средни претпријатија, што се ефикасни и способни да отвораат нови работни места со добри услови за работа и соодветна социјална заштита;

(ѓ) промовирање на пристапот на малите и средните претпријатија и нивните работници до националните и меѓународните бази на податоци во области како што се можностите за вработување, пазарни информации, закони и прописи, технолошки и стандарди за производи.

20. Членките треба да ја промовираат содржината на оваа Препорака кај другите меѓународни тела. Членките треба, исто така, да бидат отворени за соработка со таквите тела, кога е тоа соодветно, при оценувањето и спроведувањето на одредбите на оваа Препорака, и да ја земат предвид истакнатата улога на МОТ во промовирањето на отворањето работни места во малите и средните претпријатија.